

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

KOLMAS OSAKOND

OTSUS

Avaldused nr 45087/19 ja 45248/19
Jevgeni PODOLINSKI vs. Eesti
ja Vitali KAER vs. Eesti

Euroopa Inimõiguste Kohus (kolmas osakond), olles 13. detsembril 2022 kokku tulnud komiteena, kuhu kuuluvad:

esimees Georgios A. Serghides,

kohtunikud Jolien Schukking,

Darian Pavli,

ja *osakonna kohtusekretäri asetäitja* Olga Chernishova,

võttes arvesse:

lisatud tabelis nimetatud kaebajate (edaspidi: kaebajad) tabelis märgitud erinevatel kuupäevadel inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi: konventsioon) artikli 34 alusel EIK-ile Eesti Vabariigi vastu esitatud avaldusi;

otsust teavitada avaldustest Eesti valitsust (edaspidi: valitsus), mida esindas esialgu Eesti esindaja Euroopa Inimõiguste Kohtus M. Kuurberg välisministeeriumist ja seejärel tema ametijärglane T. Kolk;

teise kaebaja seisukohti;

olles pidanud nõu, tegi järgmise otsuse.

KOHTUASJA SISU

1. Kohtuasi puudutab kaebajate väiteid ülemääraselt pika kohtueelse vahi all pidamise kohta, mis kestis ligikaudu neli ja pool aastat ning millega rikuti kaebajate väitel artikli 5 lõiget 3.

2. Podolinski (edaspidi: esimene kaebaja) ja Kaer (edaspidi: teine kaebaja), keda mõlemat süüdistati muu hulgas kuritegelikku ühendusse kuulumises, peeti kinni 6. aprillil 2015 ja eeluurimiskohtuniku määruse alusel võeti nad 8. aprillil 2015. aastal vahi alla. Nad jäid vahi alla kuni nende süüdimõistmiseni esimese astme kohtus 21. augustil 2019.

3. Pärast kohtueelse menetluse lõpetamist anti 30. novembril 2015. aastal kaitsjatele aega kriminaaltoimikutega tutvumiseks ning 22. jaanuaril

2016. aastal saadeti süüdistusakt kohtusse. Kahe eelistungi järel anti kaebajad 8. märtsil 2016. aastal kohtu alla.

4. Kaheksateistkümnele isikule esitati lisaks kuritegelikku ühendusse kuulumisele süüdistus veel mitmesugustes kuritegudes (sealhulgas isikute kehaline väärkohtlemine, omavoliline sissetung, helisummuti ebaseaduslik käitlemine, omastamine ja rahvusvahelise mõõtmega ulatuslik käibemaksupettus). Kaebajaid kahtlustati kuritegelikku ühendusse kuulumises vähemalt alates 2012. aastast. Prokurör taotles enam kui saja tunnistaja, kannatanu ja kolmanda isiku ülekuulamist.

5. Nii kohtueelse kui ka kohtumenetluse ajal hindasid riigisisised kohtud kas omal algatusel, kaebajate sellekohaste taotluste alusel või prokuratuuri esitatud vahi all pidamise pikendamist käsitlevate taotluste alusel korrapäraselt (maksimaalselt kord kuue kuu jooksul), kas kaebajate kohtueelne vahi all pidamine on jätkuvalt põhjendatud. Iga kord kinnitasid kohtud, et põhjendatud kahtluse kohaselt olid kaebajad toime pannud kuriteod, milles neid süüdistati. Nende vahi all pidamise alusena tuginesid kohtud ohule, et kaebajad võivad toime panna uue kuriteo ja takistada menetlust tunnistajate mõjutamise või muul viisil tõendite kõrvaldamise teel.

6. Näiteks menetluse takistamise ohtu hinnates ei viidanud riigisisised kohtud mitte ainult asjaolule, et kuritegelike ühendustega seotud kohtuasjades on selline oht juba iseenesest äärmiselt suur, vaid märkisid kriminaaltoimikus sisalduva teabe põhjal ka seda, et ühenduse allumatuid liikmeid karistatakse füüsiliselt. Kõik kõnealuse kuritegeliku ühenduse liikmed ei olnud menetluse ajal vahi all. Peale selle osutasid riigisisised kohtud mitmes lahendis etapile, milleni oli jõutud tõendite uurimises (näiteks märkides kohtueelse menetluse lõpus, et isikulisi tõendeid koguti vahetult kohtuistungitel). Kuigi kohtud ei väljendanud sõnaselgelt, et menetluse takistamise oht oli mingil hetkel ära langenud, lõpetasid nad sellele vahi all pidamise alusele tuginemise 2018. aasta keskel, kui prokuratuuri tõendite uurimine oli lõpetatud.

7. Seoses uue kuriteo toimepanemise ohuga viitasid kohtud kuritegelikku ühendusse kuulumise kuriteo olemusele (sealhulgas selliseid ühendusi iseloomustavatele reeglitele ja käitumismustritele), kaebajate oletatavale pikaajalisele kuulumisele kõnealusesse ühendusse, nende eelnevale karistatusele ja nende harjumusele elatada end ebaseaduslikust tegevusest teenitud tulust. Pidades silmas olemasolevaid tõendeid, pidasid kohtud ebatõenäoliseks, et kaebajad katkestavad oma sidemed kuritegeliku ühenduse teiste liikmetega.

8. Kohtud küll kaalusid kaebajate taotlusi kohtueelse vahi all pidamise lõpetamiseks või selle asendamiseks elukohast lahkumise keeluga, kuid jätsid need siiski rahuldamata, märkides, et viimati nimetatud meetme eelduseks oleks kohtueelse vahi all pidamise aluste äralangemine. Lisaks oleks sellise meetme puhul olnud võimatu kontrollida, kellega ja millistel teemadel

süüdistatavad suhtlevad, ning seega oleksid puudunud piisavad väljavaated vähendada ohtu, et kaebajad jätkavad kuritegelikku tegevuse korraldamist.

9. Menetluse käigus peeti korrapäraselt ja mõistlikult lühikeste ajavahemike järel kokku 128 istungit, mis toimusid iga kuu või peaaegu iga kuu. Kohtuistungite kuupäevade määramisel võeti arvesse süüdistatavate advokaatide ja prokuröri kättesaadavust, mis tingis menetluse alguses (2016. aasta märtsist juunini) pikema ajavahemiku kavandatud kohtuistungite vahel. Pikemad ajavahemikud istungite vahel tulenesid ka sellest, et mõni süüdistatav (ehkki mitte kaebajad) teatasid kohtule vahetult enne 2016. aasta juuni alguseks kavandatud istungeid, et kliendilepingud nende valitud advokaatidega on lõppenud ja et nad vajavad riigi õigusabi osutavaid advokaate. Vähemalt üks määratud advokaatidest taotles kohtutoimikuga tutvumiseks kolm kuud lisaega. Teisel juhul suri süüdistatavate üks kaitsja, mistõttu oli vaja leida talle asendaja. Mõlemal juhul anti uutele advokaatidele ajapikendust kohtutoimikuga tutvumiseks. Esimene kaebaja taotles kahel korral oma õigusabi osutava advokaadi kõrvaldamist menetlusest, kuid kohtud lükkasid need taotlused tagasi.

10. Muudel juhtudel tuli kohtuistungid edasi lükata või katkestada kas süüdistatavate, nende advokaatide ja ühel korral rahvakohtuniku haigestumise tõttu või seetõttu, et süüdistatavad või nende kaitsja jättis istungile ilmumata. Kolm kohtuistungit tühistati, sest prokuröril ei olnud võimalik neil osaleda. Kahel korral tegid riigisisised kohtud kohtuistungites vaheaja, et oleks võimalik pidada läbirääkimisi kokkuleppe üle. Et mõne süüdistatava emakeel ei olnud eesti keel, osales kohtuistungitel tõlk.

11. Kaebajad leidsid konventsiooni artikli 5 lõike 3 alusel, et nende vahi all pidamine oli ülemääraselt pikk.

KOHTU HINNANG

12. Konventsiooni artikli 5 lõike 3 kohaldamise üldpõhimõtteid on käsitletud kohtuasjades *Buzadji vs. Moldova Vabariik* ([suurkoda], nr 23755/07, punktid 84–91, 102, EIK 2016) ja *Merabishvili vs. Gruusia* ([suurkoda], nr 72508/13, punktid 222 ja 225, 28. november 2017); nende põhimõtete hilisema kohaldamisega tutvumiseks vt *Štvrtecký vs. Slovakkia* (nr 55844/12, 5. juuni 2018) ning *Havik ja Vaik vs. Eesti* ((otsus vastuvõetavuse kohta) [komitee], nr-d 9044/17 ja 48545/17, 12. mai 2020).

13. Kaebajate vahi all pidamise kestus oli selle kohtuasja puhul ligikaudu neli ja pool aastat alates nende vahi alla võtmisest kuni süüdimõistva otsuse tegemiseni esimese astme kohtus (vt *Buzadji*, viidatud eespool, punkt 85). Nõnda pikalt vahi all pidamine on väga murettekitav ning peab olema tugevalt põhjendatud (vt *Štvrtecký*, viidatud eespool, punkt 57, ja *Trifković vs. Horvaatia*, nr 36653/09, punkt 121, 6. november 2012).

14. EIK nõustub – ja ka kaebajad ei väitnud teisiti –, et kogu kriminaalmenetluse vältel, mis päädis kaebajate süüdimõistmisega, esines

pidevalt põhjendatud kahtlus, et kaebajad panid toime neile etteheidetavad kuriteod. Seda kinnitasid riigisisised kohtud iga kord, kui nad kontrollisid, kas kaebajate vahi all pidamine on jätkuvalt põhjendatud.

15. Mis puudutab kaebajate (jätkuva) vahi all pidamise aluseid – nimelt uue kuriteo toimepanemise ja menetluse takistamise ohtu –, siis leiab EIK, et kuigi riigisisised kohtud olid neile menetluse kestel viidates järjepidevad, ei olnud need viited stereotüüpsed ega abstraktsed. Ei saa öelda, et kohtud tuginesid nimetatud alustele, näitamata, kuidas need olid kohaldatavad kaebajate kohtuasja konkreetsetel asjaoludel (vt punktid 6–7 eespool).

16. Olles tutvunud kohtutoimikuga, leiab EIK, et riigisisised kohtud põhjendasid kaebajate vahi all pidamist uurimise ja menetluse ajal asjakohaselt ja piisavalt.

17. Menetluse toimetamise kohta märgib EIK, et menetlus oli mahukas ja keeruline, võttes arvesse kohtuasja rahvusvahelist mõõdet, süüdistatavate arvu ja uuritava kuritegeliku ühenduse tegevuse kestust (vt punkt 4 eespool). Menetluse ajal tuli teha individuaalseid otsustusi mitme süüdistatava kriminaalvastutuse kohta seoses mitmesuguste eraldiseisvate kuriteosündmustega.

18. Kuigi kohtueelse menetluse kestust ei saanud pidada ülemäära pikaks, kestis kohtumenetlus ligikaudu kolm ja pool aastat.

19. Pidades silmas kohtumenetluse kulgu (vt punktid 9–10 eespool), leiab EIK siiski, et menetluses ei esinenud märkimisväärseid viivitusi ega ajavahemikke, mida saaks omistada (ainult) riigile. Seega, kuigi kaebajaid peeti kohtueelselt vahi all pikka aega, juhtisid asjaomased asutused ja kohtud kaebajate kohtuasja erilise hoolsusega.

20. Võttes arvesse, et kohtuasi puudutas organiseeritud kuritegevust, on EIK valmis möönma, et selle menetlemine valmistab uurimisasutustele ja hiljem ka kohtutele erilisi raskusi seoses faktide ja ühenduse iga liikme vastutuse tuvastamisega. EIK-i kohtupraktika põhjal võib sellistes asjades pidada mõistlikuks ka tavapärasest pikemat vahi all pidamise aega (vt *Štvrtecký*, viidatud eespool, punkt 58, ning selles viidatud kohtuasjad).

21. Eelnevast tulenevalt leiab EIK, et kaebajate kaebused on ilmselgelt põhjendamatud ning tuleb konventsiooni artikli 35 lõike 3 punkti a ja lõike 4 alusel tagasi lükata.

Sellest lähtudes EIK ühehäälselt

otsustab avaldused liita;

tunnistab avaldused vastuvõetamatuks.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 26. jaanuaril 2023.

Olga Chernishova
kohtusekretäri asetäitja

Georgios A. Serghides
esimees

Lisa

Kohtuasjade nimekiri

Nr	Avalduse nr	Kohtuasja nimi	Esitamise kuupäev	Kaebaja Sünniaasta Elukoht Kodakondsus	Esindaja
1.	45087/19	Podolinski vs. Eesti	21.08.2019	Jevgeni PODOLINSKI 1971 Tallinn Eesti	Ilja ZUEV
2.	45248/19	Kaer vs. Eesti	21.08.2019	Vitali KAER 1985 Tallinn Eesti	Raiko PAAS